

بررسی نقش درآمد بر میزان سرمایه اجتماعی افراد و تاب‌آوری آنان در برابر مخاطرات

چکیده

مریم رنج‌بردار^۱

سرمایه اجتماعی، به معنای هنجارها و شبکه‌هایی است که امکان مشارکت مردم در اقدامات جمعی به منظور کسب سود متقابل را فراهم می‌کند، است. هم‌چنین تاب‌آوری به معنای، توانایی یک شخص یا سازمان برای بهبودی سریع پس از یک بدبختی و یا امری ناخوشایند را گویند. پژوهش پیش‌رو به دنبال، تأثیر مقدار درآمد خانواده بر میزان سرمایه اجتماعی و میزان تاب‌آوری افراد بوده و فرض را بر این اساس استوار نموده است که میزان درآمد با سرمایه اجتماعی فرد، رابطه مستقیم و با تاب‌آوری فرد رابطه غیر مستقیم دارد. چارچوب نظری این پژوهش بر اساس دو نظریه "سرمایه اجتماعی جیمز کلمن" و نظریه "تاب‌آوری کامپفر" می‌باشد. روش در این پژوهش، کمی با ابزار مصاحبه است. جامعه آماری بعد از اشیاع نظری تعداد ۲۰ نفر از زنان و مردان ۲۰-۶۰ ساله ساکن شهر تهران با هر رده تحصیلی و درآمدی بوده و از آزمون آماری تحلیل رگرسیون جهت کشف رابطه معناداری استفاده شده است. نتایج حاکی از آن است که میزان درآمد با مؤلفه سرمایه اجتماعی فرد، رابطه معنادار و مستقیم دارد ($Sig = 0/005$) اما با میزان تاب‌آوری فرد، رابطه غیر مستقیم و غیرمعناداری دارد ($Sig = 0/53$). یعنی با بالارفتن درآمد، سرمایه اجتماعی فرد بالا می‌رود اما الزاماً تاب‌آوری فرد بالا نمی‌رود. بنابراین فرضیه تحقیق تأیید گردید.

کلید واژگان: درآمد، سرمایه اجتماعی، تاب‌آوری.

^۱ - کارشناس ارشد مطالعات زنان (گرایش حقوق زن در اسلام).

دانشگاه تربیت مدرس. ایران. تهران. مدرس دانشگاه جامع علمی - کاربردی

www.Ranjbar.497879@yahoo.com

Investigating the role of income on the amount of social capital of individuals and their resilience against dangers

Abstract

Social capital is defined as the norms and networks that enable people to participate in collective action for mutual benefit. Resilience also means the ability of a person or organization to recover quickly after a misfortune or unpleasant thing. The present study followed the effect of family income on social capital and resilience and has based the assumption on the fact that the amount of income is directly related to one's social capital and indirectly related to one's resilience. The theoretical framework of this research is based on the two theories of "James Coleman Social Capital" and the theory of "Kempfer Resilience". The method in this study is quantitative with interview tools. The statistical population after the theoretical saturation was 20 men and women aged 20-60 living in Tehran with any educational level and income and regression analysis statistical test was used to discover a significant relationship. The results indicate that the amount of income has a significant and direct relationship with the social capital component of the individual (Sig = 0/005). But it has an indirect and non-significant relationship with the degree of resilience of the individual. (Sig = 0/53). That is one's income increases, one's social capital increases, but one's resilience does not necessarily increase. Therefore, the research hypothesis was confirmed.

Keywords = revenue. Social capital. Resilience

مقدمه و بیان مسئله

آرتور و برنز درآمد را اینطور معنا کرده اند: "درآمد میزان پولی است که از کارتان کسب می کنید." (Arthur & Burns: 2001.p720)

بطور کلی، درآمد^۱؛ به افزایش سرمایه گویند که ناشی از موارد زیر است:

۱- وجوهی که فرد یا واحد اقتصادی، بخاطر خدمت یا کاری که برای دیگران انجام داده است یا در ازای فروش محصول دریافت کرده یا قرار است در آینده دریافت کند را درآمد گویند. بعنوان مثال؛ اگر داروخانه یک دارو را بفروشد، درآمد فروش بدست می آورد. یا وقتی یک مؤسسه حسابرسی به ارائه خدمات حسابرسی می پردازد، بابت کاری که انجام داده است پول می گیرد که به آن درآمد خدمت می گویند؛

۲- وجوهی که بر اثر سرمایه گذاری هایی که واحد اقتصادی داشته، بدست آمده است درآمد گویند. بعنوان مثال؛ وقتی شرکت، اقدام به خرید سهام شرکت های دیگر می کند، نوعی سرمایه گذاری انجام داده است که بر اثر آن می تواند از درآمد سود سهام (که بیانگر پولی است که به سهامداران پرداخت می شود) و یا درآمد ناشی از افزایش قیمت بازار برگه سهم، بهره مند شود. یا وقتی شرکت اقدام به سرمایه گذاری در یک حساب بانکی می کند، متناسب نرخ سود بانکی، درآمد سود سپرده دریافت می کند. (دیانتی. ۱۳۹۴. ص ۶۰ و ۶۱)

سرمایه اجتماعی^۲ مفهوم نسبتاً جدیدی در علوم اجتماعی بوده و بطور خلاصه به معنای "هنجارها"^۳ و شبکه هایی است که امکان مشارکت مردم در اقدامات جمعی، به منظور کسب

¹⁻ income

²⁻ Social capital

³⁻ Norms

سودِ متقابل را فراهم می‌کند." سرمایه اجتماعی با شیوه‌هایی همچون؛ سنجش سطح اعتماد اجتماعی و سطوح عضویت درانجمنهای مدنی رسمی و غیر رسمی، قابل اندازه‌گیری است. (تاجبخش و دیگران. ۱۳۹۴. ص ۱۵۶)

امروزه، اصطلاح سرمایه اجتماعی به یکی از مهم‌ترین، عمومی‌ترین و پرکاربردترین مفاهیم حوزه مطالعات اجتماعی تبدیل شده است. نفوذ سرمایه اجتماعی به حوزه‌های اقتصاد و سیاست، گسترش یافته و و زوایای جدیدی را برای ریشه‌یابی و حل مسائل اجتماعی و اقتصادی گشوده است. از آثار سرمایه اجتماعی، تأثیر آن بر رفاه فردی است. سرمایه اجتماعی در برگیرنده ویژگی‌های اساسی سازمان‌های اجتماعی همچون؛ شبکه‌ها^۱، عرفها^۲ و اعتماد عمومی^۳ است. سرمایه اجتماعی، همکاری و تعامل بین افراد را برای رسیدن به منافع مشترک افزایش می‌دهد. (نَجَّارزاده و سلیمانی. ۱۳۹۰. ص ۱۷۸)

ایده‌ای که مفهوم سرمایه اجتماعی از آن سخن می‌گوید، با وجود شهرت اخیر خود برای جامعه‌شناسان تازه نیست. مطابق با این ایده، مشارکت در گروه‌های اجتماعی، نتایج سودمندی برای فرد و جامعه دارد. دورکیم (۱۳۶۹) به عنوان یک جامعه‌شناس کلاسیک، در یک قرن پیش در کتاب "درباره تقسیم کار اجتماعی" از تأثیر قدرت اخلاقی گروه‌ها، برای مهار خودخواهی‌های فردی و ایجاد همبستگی مشترک در میان اعضاء سخن گفته بود. اما اینکه چرا قالب جدید این بحث قدیمی مورد استقبال گسترده واقع شده و کاربردهای اقتصادی، سیاسی و اجتماعی یافته؛ به دو عامل اصلی که سبب اهمیت یافتن بحث سرمایه اجتماعی در سیاست‌گذاری‌ها و تحقیقات علمی شده است، نخست؛ تأکید آن بر پیامدهای مثبت جامعه‌پذیری و دوم؛ قرار دادن پیامدهای مثبت سرمایه اجتماعی در چارچوب بحث سرمایه و توجه به این موضوع باشد که چگونه اشکال غیر پولی نظیر؛ قدرت، نفوذ و شبکه

³⁻ Network

⁴⁻ Norms

⁴⁻ Public Trust

های ارتباطی می‌توانند مانند دارایی‌ها و حساب بانکی افراد عمل کنند. بحث سرمایه اجتماعی جابجایی منابع بالقوه سرمایه را امکان‌پذیر می‌داند و فاصله میان جنبه‌های جامعه شناختی و اقتصادی را می‌کاهد. این ویژگی‌ها باعث جلب نظر سیاست‌گذارانی می‌شود که به دنبال راه‌حلهای کم‌هزینه‌تر و غیراقتصادی برای مسائل اجتماعی اند. (فیروز آبادی و دیگران. ۱۳۸۵. ص ۱۹۸ و ۱۹۹)

هنینگ و برنارد؛ سرمایه اجتماعی را اینگونه تعریف می‌کنند: "اصطلاح سرمایه اجتماعی، از دو اصطلاح به ظاهر ناسازگار ترکیب شده است؛ جامعه‌پذیری انسان و اقتصاد. عنوان سرمایه اجتماعی به این واقعیت اشاره دارد که هویت شخصی فراتر از هویت فردگرایانه است که منافع اجتماعی را از دریچه فردی می‌نگرد و فقط منفعت است.

(Hening & Bernanard.2014.p1)

در سالهای اخیر، رویکرد روان‌شناسی مثبت‌گرا، با شعار توجه به استعدادها و توانمندی انسان، مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته است. عواملی که تطابق هرچه بیشتر آدمی با نیازها و تهدیدهای زندگی را موجب گردند، بنیادی‌ترین سازه‌های مورد پژوهش در این رویکرد می‌باشند. در این میان تاب‌آوری^۱ جایگاه ویژه‌ای بخصوص در حوزه روانشناسی تحولی، روان‌شناسی خانواده و بهداشت و روان به خود اختصاص داده است. (کمپل و همکاران، ۲۰۰۶. به نقل از صیدی. ۱۳۹۰)

در فرهنگ لغات واژه تاب‌آوری، توانایی بازیابی یا بهبود سریع، تغییر، شناوری و کشسانی و خاصیت ارتجاعی و انعطاف‌پذیری ترجمه شده است. توانایی یک شخص یا سازمان برای بهبودی سریع پس از یک بدبختی و یا امری ناخوشایند را گویند. در تاب‌آوری، هم‌پایداری و هم‌تغییر برای آینده مهم است. (پیران و دیگران. ۱۳۹۴. ص ۸۹)

آرتور و برنز تاب‌آوری را اینطور معنا کرده اند: "توانایی بازگشت سریع به سلامت با وضعیت ذهنی معمول خود، پس از تحمل یک شرایط دشوار".

(Arthur & Burns: 2001, p.1208)

تاب‌آوری؛ توانمندی تحت شرایط تنش‌زا و همچنین در طول بحران و مصیبت تعریف می‌گردد. می‌توان گفت؛ تاب‌آوری فرایندی پویاست که دربرگیرنده سازگاری مثبت دریافتی، از شرایط مصیبت بار و ناگوار است. (لوتر، سی‌چتی و بکر. ۲۰۰. به نقل از صیدی و دیگران. ۱۳۹۰. ص ۶۴)

رویکرد روان‌شناسی مثبت‌گرا؛ هدف نهایی خود را شناسایی سازه‌ها و شیوه‌هایی می‌داند که بهزیستی و شادکامی انسان را به دنبال دارد. از اینرو عواملی که سبب سازگاری هرچه بیشتر آدمی با نیازها و تهدیدهای زندگی گردند، بنیادی‌ترین سازه‌های مورد پژوهش این رویکرد می‌باشند. (سامانی و دیگران. ۱۳۸۶. ص ۲۹۰)

مقوله تاب‌آوری را می‌توان در هر زمینه مورد تبیین و بررسی قرار داد. بررسی شاخص‌های تاب‌آوری نشان می‌دهد که از جنبه‌های مختلفی می‌توان به تقسیم‌بندی آن پرداخت. از جمله حوزه‌های فردی و جمعی و همچنین در مقوله‌های اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی.

آدگر (۲۰۰۰) از نخستین کسانی بود که تا حدودی، تعریف تاب‌آوری بوم‌شناختی و به نوعی موقعیتی را به جوامع انسانی و حتی فردی گسترش داد. وی تاب‌آوری اجتماعی را به سرمایه اجتماعی مرتبط کرد و آن را بر حسب عوامل اقتصادی (استقلال منابع) نهادها (حقوق مالکیت) و مسائل جمعیتی مانند مهاجرت اندازه‌گیری کرد. (عبدالشاه و غیاثوند. ۱۳۹۴. ص ۸۲)

از حوزه‌های دیگری که تاب‌آوری به عنوان شاخصه‌ای مهم در آن مورد توجه قرار گرفته، روانشناسی است. توانایی افراد در تطبیق مناسب با شرایط تنش‌زا و دشواری‌ها، تاب‌آوری روانشناختی گفته می‌شود. روانشناسان همواره سعی کرده‌اند که این قابلیت انسان را برای سازگاری و غلبه بر خطرو سختی‌ها افزایش دهند. تاب‌آوری روانی در مورد کسانی به کار می‌رود که وقتی در معرض خطر قرار می‌گیرند، دچار اختلال نمی‌شوند. البته باید توجه داشت که تاب‌آوری، استرس را محدود نمی‌کند، مشکلات زندگی را پاک نمی‌کند، بلکه به افراد قدرت می‌دهد تا با مشکلات پیش‌رو مقابله سالم داشته باشند. (عبدالشاه و غیاثوند، ۱۳۹۴، ص ۸۳)

در مباحث مدیریتی و رفتار سازمانی نیز بحث تاب‌آوری به عنوان یک فرایند مورد توجه قرار می‌گیرد؛ بطوری که تاب‌آوری را یک راهبرد مدیریت ریسک و زیرعنوان مدیریت بحران و تداوم قرار می‌دهند. در این بُعد، تاب‌آوری به صورت زیر تعریف می‌شود: "ظرفیت مردم و سیستم‌هایی که عملکرد سازمانی را تسهیل کنند تا روابط کارکردی را با وجود آشفتگی‌ها حفظ نمایند." (عبدالشاه و غیاثوند، ۱۳۹۴، ص ۸۳)

بنابراین، زمانی که افراد؛ با موقعیت‌های متفاوت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در برابر مشکلات و مخاطرات فردی و جمعی قرار می‌گیرند، واکنش آنان در برابر تهاجمات گوناگون بسیار مهم و ضروری می‌نماید.

مبانی نظری

کاربرد مفهوم سرمایه اجتماعی به تدریج از دهه ۱۹۹۰ میلادی به این سو در تزاها و مقالات دانشگاهی بویژه در رشته‌های جامعه‌شناسی، اقتصاد، سیاست و آموزش با کارهای افرادی

چون؛ جیمز کلمن، پیربردیو، رابرت پاتنام، و فرانسیس فوکویاما افزایش یافته است. (وال. ۱۹۹۸: ۲۵۹. به نقل از، احمدی شاپورآبادی و دیگران. ۱۳۸۸. ص ۱۹۵)

با توجه به موضوع مورد بحث، یکی از چارچوب‌های نظری پژوهش فوق، بر اساس نظریه "سرمایه اجتماعی جیمز کلمن" می‌باشد. جیمز کلمن، سرمایه اجتماعی را اینگونه تعریف می‌کند: "سرمایه اجتماعی شیء واحد نیست، بلکه انواع چیزهای گوناگونی است که دو ویژگی مشترک دارند. اولاً؛ همه آنها شامل جنبه‌ای از یک ساخت اجتماعی هستند و ثانیاً؛ کنش‌های معین افرادی را که در درون ساختار هستند تسهیل می‌کنند. سرمایه اجتماعی مانند شکل‌های دیگر سرمایه، مولد است و دستیابی به اهداف معینی را که در نبودن آن دست‌یافتنی نخواهد بود، امکان‌پذیر می‌سازد. (کلمن. ۱۳۷۷. ص ۶۲. به نقل از تنهایی و حضرتی. بی تا: ۴۴)

به اعتقاد کلمن، سرمایه اجتماعی بخشی از ساختار اجتماعی است که به کنشگر اجازه می‌دهد تا با استفاده از آن به منافع خود دست‌یابد. کلمن به جای تعریف سرمایه اجتماعی بر حسب ماهیت و محتوی، به کارکرد آن توجه دارد. وی بیان می‌دارد: "سرمایه اجتماعی با کارکردش تعریف می‌شود. سرمایه اجتماعی شیء واحد نیست، بلکه انواع چیزهای گوناگونی است که دو ویژگی مشترک دارند:

الف) همه آنها شامل جنبه‌ای از یک ساخت اجتماعی هستند؛

ب) کنش‌های معین افرادی را که در درون ساختار هستند. اعم از اشخاص حقیقی یا عاملان حقوقی، تسهیل می‌کنند و دست‌یابی به اهداف معین را که در نبود آن دست‌یافتنی خواهند بود امکان‌پذیر می‌سازند. (کلمن. ۱۳۷۷. ص ۵۸ و ۶۲. به نقل از توسلی و دیگران. ۱۳۸۴. ص ۱۲)

به اعتقاد کلمن، عواملی که سبب ایجاد و گسترش سرمایه اجتماعی می‌شوند، عبارتند از: کمک، ایدئولوژی، اطلاعات و هنجارها است. (نوا بخش و دیگران. ۱۳۸۸. ص ۳۰)

از دیگر چارچوب‌های نظری این پژوهش؛ نظریه "تاب‌آوری کامپفر" است. به عقیده کامپفر "تاب‌آوری، بازگشت به تعادل اولیه رسیدن به تعادل سطح بالاتر در شرایط تهدید کننده است و از اینرو سازگاری موفق در زندگی را فراهم می‌کند. در عین حال کامپفر به این نکته نیز اشاره می‌نماید که سازگاری مثبت با زندگی؛ هم می‌تواند پیامد تاب‌آوری به شمار رود و هم به عنوان پیش‌آیند، سطح بالاتری از تاب‌آوری را سبب شود. وی این مسئله را ناشی از پیچیدگی تعریف و نگاه فرایندی به تاب‌آوری می‌داند. (مرتضوی و دیگران. ۱۳۹۴. ص ۱۰۴)

پیشینه پژوهش

در ارتباط با مفاهیم پژوهش پیش رو یعنی؛ درآمد، سرمایه اجتماعی و تاب‌آوری، پژوهش‌های بسیاری توسط محققان ایرانی و غیرایرانی انجام شده است. لازم به ذکر است که غالب تحقیقات مرتبط با مفهوم درآمد؛ تمرکز بر نابرابری درآمد دارد که در بحث ما نمی‌گنجد. در این رابطه به ذکر برخی از آن می‌پردازیم.

سالم (۱۳۹۰) در مقاله‌ای با عنوان؛ "بررسی رابطه توسعه مالی و توزیع درآمد در اقتصاد ایران" به رابطه بین توسعه مالی و نابرابری توزیع درآمد، از جمله روابط کلان اقتصادی، در سال‌های اخیر پرداخته و به این نتیجه رسیده است که اولاً؛ توسعه مالی رابطه منفی و معناداری با توزیع درآمد داشته است و ثانیاً؛ همگام با افزایش درآمد سرانه، نابرابری توزیع درآمد در حال افزایش می‌باشد.

جابری خسرو شاهی و دیگران (۱۳۹۰) در مقاله ای با عنوان؛ "تأثیر توسعه مالی بر نابرابری درآمد در ایران" به بررسی توسعه مالی بر ضریب جینی که شاخص نابرابری است، پرداخته اند. نتایج تحقیق نشان می دهد؛ ارتباط توسعه مالی و ضریب جینی، مثبت و کاهنده است. هم چنین؛ ارتباط تولید ناخالص داخلی سرانه و ضریب جینی هم، مثبت و کاهنده و سرمایه انسانی اثر منفی و تورم، اثر مثبت روی ضریب جینی دارد.

هنینگ و برنارد (۲۰۱۴) در کتابی با عنوان؛ "سرمایه اجتماعی، هویت اجتماعی" به بحث در حوزه سرمایه اجتماعی پرداخته و به این نتیجه رسیده اند که بالا بودن میزان و مقدار سرمایه اجتماعی رابطه مستقیمی با هویت اجتماعی جوامع دارد.

تقوی وقادری (۱۳۹۲) در مقاله ای با عنوان؛ "بررسی رابطه سرمایه اجتماعی با کیفیت زندگی شهروندان شهرسقز" به این موضوع پرداخته اند. نتایج تحقیق حاکی از آن است که رابطه معناداری، بین کیفیت زندگی با سرمایه اجتماعی، اعتماد اجتماعی، مشارکت اجتماعی، شبکه های اجتماعی، میزان درآمد و تحصیلات افراد وجود دارد.

ضابط پور و آقاجانی (۱۳۹۶) در مقاله ای با عنوان؛ "نقش سرمایه اجتماعی بر بهبود محیط کسب و کار ایران" به پیوند محیط کسب و کار و سرمایه اجتماعی پرداخته اند و در نهایت توصیه هایی برای بهبود محیط کسب و کار و ارتقاء سرمایه اجتماعی به مخاطب داده اند.

رضایی (۱۳۹۲) در مقاله ای با عنوان؛ "ارزیابی تاب آوری اقتصادی و نهادی جامعه شهری در برابر سوانح طبیعی: مطالعه موردی زلزله محله های شهر تهران" به این امر پرداخته و نتیجه گرفته است که محله های قیطریه، ستارخان، نارمک و قلعه مرغی از نظر شاخص های تاب آوری اقتصادی و نهادی به ترتیب در بین محلات دیگر، در رتبه های اول تا چهارم قرار دارند.

یار پزشکیان (۱۳۹۹) در نوشتاری با عنوان؛ "افزایش تاب آوری در مسایل روزمره زندگی و بحران های روحی" به ویژگی های خانواده های تاب آور در مخاطرات و هم چنین فواید

تاب‌آوری و در نهایت توصیه‌هایی جهت بالا بردن تاب‌آوری افراد در مواقع استرس‌زا پرداخته است. و هم‌چنین مقالات و پژوهش‌های بسیاری که در این مجال نمی‌گنجد.

روش پژوهش

یک روش تحقیق، زمانی به درستی شناخته می‌شود که، محقق شخصاً آن را تجربه کرده باشد. بنابراین پیش از انتخاب یکی از آن‌ها لازم است که با مشورت با محققانی که آن را تجربه کرده‌اند از مناسبتش با هدف‌های اختصاصی هر کار تحقیقی و با فرضیه‌ها و منابعی که در اختیار است اطمینان حاصل کرد. در این معنای خاص مصاحبه‌ی گروهی، بررسی پرسشنامه‌ای، و یا تحلیل محتوا از نمونه‌های روش تحقیق اجتماعی هستند. (کیوی و کامپنهود/ نیک‌گهر، ۱۳۸۵: ص ۱۹۹)

روش در این پژوهش کمی با ابزار مصاحبه (مصاحبه نیمه ساختار) است. دوره زمانی مصاحبه محدود و طی چند روز و در مناطق گوناگون شهر تهران انجام شد. جامعه آماری در این تحقیق بعد از اشباع نظری، تعداد ۲۰ نفر از زنان و مردان ۲۰-۶۰ ساله ساکن شهر تهران با هر رده تحصیلی می‌باشد. بعد از دستیابی به نظرات پاسخگویان، آنها را دسته‌بندی، کمی‌سازی، کدگذاری و شاخص‌سازی کرده و سپس با استفاده از نرم‌افزار SPSS و آزمون آماری تحلیل رگرسیون به نتایج حاصله؛ جهت کشف رابطه معناداری بین شاخص درآمد با شاخص سرمایه اجتماعی و شاخص درآمد با شاخص تاب‌آوری دست یافتیم.

یافته‌های پژوهش

همانگونه که قبل‌تر ذکر شد، پس از مصاحبه، به دسته‌بندی، کمی‌سازی و شاخص‌سازی یافته‌ها پرداختیم. به استناد موضوع مورد بحث؛ سه شاخص درآمد، سرمایه اجتماعی و تاب

آوری را به بوته آزمایش نهادیم تا بتوانیم روابط بین شاخص درآمد افراد را با دو شاخص دیگر بسنجیم. یافته‌های پژوهش بطور خلاصه در جدول زیر به دست آمده است.

جدول شماره ۱: میزان معناداری شاخص درآمد با دو شاخص سرمایه اجتماعی و تاب‌آوری افراد

درصد معناداری	T		ضرایب استاندارد شده	ضرایب غیر استاندارد شده	درآمد سرمایه اجتماعی تاب‌آوری
		بتا	خطا	B	
.283	1.109		.966	1.072	مقدار ثابت
.005	3.233	.773	.157	.509	شاخص سرمایه اجتماعی و شاخص درآمد
.536	-.632	-.151	.175	-.111	شاخص تاب آوری و شاخص درآمد

همانگونه که ملاحظه می‌شود، و بر اساس مقدار بدست آمده مقدار معناداری که بایستی کمتر یا مساوی با مقدار ۰/۰۵ باشد؛ بین شاخص درآمد و سرمایه اجتماعی، رابطه مستقیم و معنادار و (Sig = 0/005) و بین شاخص درآمد و شاخص تاب‌آوری، رابطه غیر مستقیم و

غیر معنادار ($Sig = 0/53$) وجود دارد. این امر به استناد "نظریه سرمایه اجتماعی جیمز کلمن" که بیان می‌دارد؛ سرمایه اجتماعی کنش‌های معین افرادی را که در درون ساختار هستند، تسهیل می‌کند. سرمایه اجتماعی مانند شکل‌های دیگر سرمایه، مولد است. درآمد بالاتر، تعداد و شکل روابط افراد را گسترده‌تر و سرمایه اجتماعی فرد را بالاتر می‌برد. و هم چنین به استناد نظریه "تاب‌آوری کامپفر" که بیان می‌داشت؛ تاب‌آوری سازگاری موفق در زندگی را فراهم می‌کند. بنابراین؛ بر اساس نظر پاسخگویان، درآمد بالاتر الزاماً تاب‌آوری فرد را در برابر مخاطرات بالاتر نمی‌برد و گاهی نیز عکس عمل می‌کند.

بحث و نتیجه‌گیری

بی‌شک، مقوله سرمایه اجتماعی از مهمترین، اثرگذارترین و پیش‌برنده‌ترین اهداف فرد و حتی جامعه است. سرمایه اجتماعی به قدری با اهمیت است که باعث انسجام جامعه حتی در موارد بحران می‌گردد. تاب‌آوری نیز، ارزش کمتری از سرمایه اجتماعی ندارد. نقش ایجابی تاب‌آوری برای فرد بسیار مفید بوده که این فایده به کل جامعه نیز تسری می‌یابد. افرادی که از درآمد بالاتری برخوردارند به لحاظ ارتباطات اجتماعی-اقتصادی بسیاری که با افراد، گروه‌ها، انجمن‌ها و... دارند از سرمایه اجتماعی بالاتری نسبت به افراد کم‌درآمدتر برخوردارند که این امر سبب رشد اقتصادی-اجتماعی و حتی منزلتی فرد می‌گردد. اما درآمد بالای افراد، الزاماً باعث بالا بردن تاب‌آوری آنان در مقابله با مخاطرات نمی‌شود. بعنوان نمونه؛ اگر مهاجرت‌های بی‌دلیل تابعین هر کشوری را بررسی نمائیم، خواهیم دید که عدم تاب‌آوری و یا پائین بودن میزان این مقوله در افراد یکی از علل و شاید مهمترین علت مهاجرت و ترک وطن ایشان باشد.

پیشنهاد

شایسته است علاوه بر تدوین برنامه های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جامع، متقن و تسهیل کننده شرایط زندگی توسط مسئولین هر نظام حاکمیتی، تک تک افراد جامعه نیز به دنبال بالا بردن دو مقوله سرمایه اجتماعی و تاب آوری در جامعه باشند. این امر قبل از دستورالعمل ها و اقدامات کلان کشور و نهادی، در خانواده آموزش داده می شود.

منابع و مأخذ:

- ۱- ابولحسن تنهایی، حسین و زهرا، حضرتی صومعه. بی تا. "بررسی نظری پژوهشهای سرمایه اجتماعی در جامعه ایران". فصلنامه علوم رفتاری.
- ۲- احمدی شاپورآبادی، محمد علی و سید اسکندر، صیدایی و حسین، معین آبادی. ۱۳۸۸. "دیباچه ای بر سرمایه اجتماعی و رابطه آن با مؤلفه های توسعه اجتماعی در ایران". فصلنامه راهبرد یاس. ش ۱۹. پائیز ۱۳۸۸.
- ۳- پیران، پرویز و سعیده، اسدی و نیکو، دادگر. ۱۳۹۴ "بررسی نقش تاب آوری اجتماعی در موفقیت فرایند بازسازی". فصلنامه مسکن و محیط روستا. ش ۱۵۷. بهار ۱۳۹۶
- ۴- تاج بخش، کیان و مراد، ثقفی و مسعود، کوهستانی نژاد. ۱۳۹۴. "سرمایه اجتماعی و سیاست های اجتماعی: بررسی وضعیت سرمایه اجتماعی ایران امروز". فصلنامه رفاه اجتماعی (ویژه نامه سیاست اجتماعی و...). ش ۱۰۷.

- ۵- تقوی، نعمت‌الله و احمد، قادری. ۱۳۹۲. "بررسی رابطه سرمایه اجتماعی با کیفیت زندگی شهروندان شهرسقز". فصلنامه مطالعات جامعه‌شناسی. س پنجم. ش ۱۹. تابستان ۱۳۹۲.
- ۶- توسلی، غلامعباس و مرضیه، موسوی. ۱۳۸۴. "مفهوم سرمایه در نظریات کلاسیک و جدید با تأکید بر نظریه‌های سرمایه اجتماعی". فصلنامه علوم اجتماعی. ش ۲۶. زمستان ۱۳۸۴.
- ۷- جابری خسرو شاهی، نسیم و محمد رضا، محمدوند ناهیدی و داوود نوروزی. ۱۳۹۰. "تأثیر توسعه مالی بر نابرابری درآمد در ایران". فصلنامه علمی پژوهشی پژوهش‌های رشد و توسعه اقتصادی، س دوم، ش ۶، بهار ۱۳۹۱.
- ۸- دیان‌تی دیلمی، زهرا. ۱۳۹۴. "اصول حسابداری (۱) با دیدگاه اخلاقی". تهران. عدالت نوین.
- ۹- رضائی، محمدرضا. ۱۳۹۲. "ارزیابی تاب‌آوری اقتصادی و نهادی جامعه شهری در برابر سوانح طبیعی: مطالعه موردی زلزله محله‌های شهر تهران". دوفصلنامه علمی پژوهشی مدیریت بحران. ش ۳. بهار و تابستان ۱۳۹۲.
- ۱۰- سالم، علی اصغر و جواد، عرب یار محمدی. ۱۳۹۰. "بررسی رابطه توسعه مالی و توزیع درآمد در اقتصاد ایران". فصلنامه روند پژوهش‌های اقتصادی، س نوزدهم، ش ۵۸، تابستان ۱۳۹۰.
- ۱۱- سامانی، سیامک و بهرام، جوکار و نرگس، صحرا گرد. ۱۳۸۶. "تاب‌آوری، سلامت روانی و رضایتمندی از زندگی". مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران. س سیزدهم، ش ۳، پائیز ۱۳۸۶.

- ۱۲- صیدی، محمد سجاد و تقی، پور ابراهیمی و فاطمه باقریان و لادن، منصور. ۱۳۹۰. " رابطه ی بین معنویت خانواده با تاب آوری آن، با واسطه گری کیفیت ارتباط در خانواده ". فصلنامه روش و مدل های روان شناختی. س دوم. ش ۵. پائیز ۱۳۹۰.
- ۱۳- عبدالشاه، فاطمه و ابولفضل، غیاثوند. ۱۳۹۴. " شاخص های تاب آوری اقتصادی ". فصلنامه روند، س بیست و دوم، ش ۷۱، پائیز ۱۳۹۳.
- ۱۴- فیروز آبادی، سید احمد و حسین، ایمانی جاجرمی. ۱۳۸۵. " سرمایه اجتماعی و توسعه اقتصادی- اجتماعی در کلان شهر تهران ". فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی. س ششم. ش ۲۳.
- ۱۵- کیوی، ریمون و لوک وان، کامپنهود/ عبدالحسین نیک گهر. ۱۳۸۵ " روش تحقیق در علوم اجتماعی " تهران. توتیا.
- ۱۶- مرتضوی، سیده نرگس ونعمت الله، یاراللهی. ۱۳۹۴ " فراتحلیل بین تاب آوری و سلامت روان ". مجله اصول بهداشت روانی. سال ۱۷. ش ۳. اردیبهشت و خرداد ۱۳۹۴.
- ۱۷- نجار زاده، رضا و محمد، سلیمانی. ۱۳۹۰. " سرمایه اجتماعی، درآمد و رفاه فردی ". مجله تحقیقات اقتصادی. ۴۷د. ش ۲. س ۹۱.
- ۱۸- نوابخش، مهرداد و جمیله، فدوی. ۱۳۸۸. " بررسی ابعاد سرمایه اجتماعی و نقش آن در توسعه شهری ". پژوهش نامه علوم اجتماعی. س دوم. ش ۱. بهار ۱۳۸۷.

منابع غیر ایرانی

- 1-Arthur, Mc –and- Burns, Tom. 2001. "Longman dictionary of contemporary English". Harloo.
- 2-Hening, christoph – and- Hans, Bernnard. " Social capital, Social Identities". 2014.

منابع الکترونیکی:

۱- ضابط پور، الهام و حسنعلی، اقاجانی. ۱۳۹۶. چهارمین کنفرانس بین‌المللی اقتصاد سبز.

<https://civilica.com/doc/653729>

۲- یار پزشکیان، مریم. ۱۳۹۹. "افزایش تاب‌آوری در مسایل روزمره زندگی و بحران های روحی". ماهنامه الکترونیکی سیب متعلق به دانشگاه علوم پزشکی شیراز. ۱۳۹۴.

<https://sums.ac.ir/page-sib94/fa/156/form/pId58959>